

**Національний університет біоресурсів і природокористування
України
Економічний факультет
Кафедра фінансів**

Затверджую:
Декан економічного факультету

д.е.н., професор _____ А.Д.Діброва
“ 19 ” червня _____ 2017 р.
Протокол № 11 від «20» червня _____ 2017 р.

«Розглянуто і схвалено»
На засіданні кафедри фінансів
Протокол № 12 від « 12 » червня 2017 р.
Завідувач кафедри
д.е.н., професор _____ Н.М.Давиденко

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
БЮДЖЕТУВАННЯ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ
(назва навчальної дисципліни)

галузь знань **0305 «Економіка і підприємництво»**
напрямок підготовки **6.030508 «Фінанси і кредит»**
факультет **Економічний**
(назва факультету)

Київ – 2017 р.

© Буряк А.В., 2017 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Бюджетування в сільському господарстві

(назва)

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень		
Галузь знань	<u>0305 « Економіка підприємства»</u>	
Напрямок підготовки	<u>6.030508 «Фінанси і кредит»</u>	
Спеціальність		
Освітньо-кваліфікаційний рівень	<u>Бакалавр</u> (бакалавр, спеціаліст, магістр)	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркова	
Загальна кількість годин	__120__	
Кількість кредитів ECTS	__4__	
Кількість змістових модулів	__3__	
Курсовий проект (робота) (якщо є в робочому навчальному плані)	<u>Курсова робота</u> (назва)	
Форма контролю	Іспит	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	__4__	_____
Семестр	__1__	_____
Лекційні заняття	__15__ год.	_____.
Практичні, семінарські заняття	__15__ год.	_____.
Лабораторні заняття	__ - __ год.	_____ год.
Самостійна робота	__90__ год.	_____ год.
Індивідуальні завдання	_____ год.	_____ год.
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних самостійної роботи студента –	__2__ год. _____ год.	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення курсу дисципліни «Бюджетування в сільському господарстві» полягає у формуванні системи знань з теорії і практики планування фінансової діяльності, фінансування операційної та інвестиційної діяльності підприємства, прогнозування результатів його роботи в умовах ринкових відносин і динамічного розвитку економіки.

Важливим при цьому є вивчення сутності фінансових відносин і характеру їх впливу на суспільство та методологічних основ фінансового бюджетування, планування і прогнозування, визначення потреб і формування фінансових ресурсів, складання бюджетів і фінансових планів суб'єктів господарювання.

Предметом вивчення дисципліни є фінансові відносини функціонування різних організаційно-правових форм господарювання.

Основним завданням вивчення дисципліни є:

- дослідження основ побудови фінансових відносин в різних організаційно-правових формах господарювання та їх вплив на формування нормативно-законодавчої бази з питань фінансів і кредиту, оздоровлення економіки підприємств в умовах ринку;
- вивчення структури та методів бюджетування фінансових ресурсів сільськогосподарського підприємства та джерел їх формування, системи фінансових показників оцінки його діяльності, джерел формування основних фондів та напрямів їх ефективного використання;
- набуття практичних навичок з питань організації та постановки фінансового планування та бюджетування на підприємстві, а також його впровадження, нормування оборотних засобів, визначення потреби в кредитних ресурсах, розробки платіжних календарів, фінансової частини бізнес-планів.

3. Програма та структура навчальної дисципліни для повного терміну денної (заочної) форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усь ого	у тому числі					усь ого	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	ін д	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. «Основи організації фінансового планування підприємства сільського господарства»												
Сутність, становлення та розвиток фінансового планування на підприємстві	10	1	1			8						
Становлення бюджетування в Україні	10	1	1			8						
Методичні основи бюджетування на підприємстві сільського господарства	10	2	1			7						
Розробка організаційної та фінансової структури підприємства	10	1	2			7						
Разом за змістовим модулем 1	40	5	5			30						
Змістовий модуль 2. «Становлення бюджетного процесу підприємства»												
Розробка облікової політики підприємства	10	1	1			8						
Розробка системи бюджетів	15	2	2			11						
Особливості бюджетного процесу у сільськогосподарському виробництві	15	2	2			11						
Разом за змістовим модулем 2	40	5	5			30						
Змістовий модуль 3. «Система бюджетування операційної діяльності підприємства та контроль бюджетного процесу»												
Розробка операційних бюджетів підприємства	15	2	2			11						
Зміст і технологія складання фінансових бюджетів	15	2	2			11						
Відповідальність та мотивація в бюджетуванні	10	1	1			8						
Разом за змістовим модулем 3	40	5	5			30						
Усього годин	120	15	15			90						

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Сутність, становлення та розвиток фінансового планування на підприємстві	1
2	Становлення бюджетування в Україні	1
3	Методичні основи бюджетування на підприємстві сільського господарства	1
4	Розробка організаційної та фінансової структури підприємства	2
5	Розробка облікової політики підприємства	1
6	Відповідальність та мотивація в бюджетуванні	1

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Розробка системи бюджетів	2
2	Особливості бюджетного процесу у сільськогосподарському виробництві	2
3	Розробка операційних бюджетів підприємства	2
4	Зміст і технологія складання фінансових бюджетів	2

7. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання студент виконує у вигляді курсової роботи. Тематика курсових робіт розробляється і затверджується на засіданні кафедри фінансів. Вона повинна бути актуальною і тісно пов'язаною із вирішенням практичних фахових завдань. Студентам надається право вільного вибору теми роботи із запропонованого кафедрою переліку.

Студенти також можуть пропонувати свої теми. У цьому разі вони обов'язково повинні написати заяву на ім'я завідувача кафедри. У заяві необхідно вказати назву обраної теми та обґрунтувати її вибір. Без погодження з кафедрою вільний вибір теми не дозволяється.

Тематика курсових робіт:

1. Система фінансових бюджетів на підприємстві.

2. Застосування фінансового планування з метою подолання кризових явищ на підприємстві.
3. Бюджетування складова фінансового контролінгу підприємства.
4. Вартість капіталу та її використання у фінансовому плануванні підприємства.
5. Планування спонтанного фінансування у забезпеченні фінансовими ресурсами підприємства.
6. Довгострокове фінансове планування.
7. Зміст фінансового планування на підприємстві.
8. Інформаційні технології у бюджетуванні сільськогосподарського підприємства.
9. Кошториси використання коштів соціального спрямування.
10. Методологічні засади фінансового планування та бюджетування.
11. Моделі і методики бюджетування підприємств.
12. Оперативне і поточне фінансове планування грошових ресурсів підприємства.
13. Оперативне фінансове планування у системі управління оборотними коштами підприємства.
14. Бюджетування витрат підприємства.
15. Фінансове планування реальних інвестицій підприємства.
16. Вибір стратегії фінансування майна в процесі бюджетування капіталу підприємства.
17. Розробка плану оборотного капіталу підприємства.
18. Бюджетування позикового капіталу підприємства.
19. Рух грошових коштів у системі фінансових планів підприємства.
20. Бюджетування фінансових інвестицій підприємства.
21. Бюджетування соціальних витрат підприємства.
22. Особливості фінансового планування малих підприємств.
23. Фінансові плани державних підприємств.

24. Бюджетування формування раціональної структури джерел коштів підприємства.
25. Планування майна і капіталу підприємства.
26. Роль бюджетування у системі управління дебіторською заборгованістю.
27. Роль бюджетування у системі управління дефіцитом грошових коштів на підприємстві.
28. Фінансові аспекти планування операційної діяльності підприємства.
29. Факторинг, облік векселів в управлінні оборотними активами підприємства та його втілення у фінансовому плануванні.
30. Фінансове планування в управлінні поточними фінансовими потребами підприємства.

8. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентів

1. Організація фінансового планування на підприємстві
2. Становлення фінансового планування в Україні в сучасних умовах
3. Види і зміст фінансових планів
4. Сутність та значення бюджету підприємства
5. Етапи впровадження системи бюджетування
6. Роль бюджетування у прийнятті управлінських рішень.
7. Бюджетний період. Бюджетний цикл
8. Інфраструктура бюджетного процесу. Аналітичний, обліковий, організаційний і програмно-технічні складові.
9. Складові бюджетування
10. Алгоритм розробки методичних основ бюджетування
11. Основи управління за центрами відповідальності

- 12.Формування центрів фінансової відповідальності підприємства
- 13.Бюджетна структура підприємства
- 14.Формування бюджетної системи на підприємстві
- 15.Фінансовий і інвестиційний цикли у виробництві і галузеві особливості бюджетного процесу
- 16.Структура зведеного бюджету виробничого підприємства
- 17.Вибір тривалості бюджетного періоду.
- 18.Типи бюджетів по ступеню тривалості.
- 19.Поточне і стратегічне бюджетування в сільському господарстві
- 20.Види операційних бюджетів та їх особливості
- 21.Бюджет продажів
- 22.Бюджет виробництва
- 23.Бюджет прямих витрат на матеріали
- 24.Бюджет прямих витрат на оплату праці
- 25.Бюджет амортизаційних відрахувань
- 26.Бюджет загальновиробничих витрат
- 27.Бюджет витрат на збут
- 28.Бюджет управлінських (загальноцехових) витрат
- 29.Бюджет виплат по фінансовій діяльності
- 30.Формування зведеного бюджету доходів і витрат
- 31.Види фінансових бюджетів та принципи їхньої побудови
- 32.Бюджет руху грошових коштів
- 33.Бюджет активів і пасивів (бюджет по балансовому листу)
- 34.Капітальний бюджет
- 35.Організація фінансової роботи з виконання бюджетів
- 36.Система матеріального стимулювання як інтегральна частина бюджетування
- 37.Мета, завдання, елементи та джерела інформації складання балансу капітальних вкладень.

38. Особливості фінансового планування державних підприємств та суб'єктів малого підприємництва.
39. Підбір та ув'язка джерел фінансування капітальних вкладень з напрямками використання коштів.
40. Процес та інформаційне забезпечення складання прогнозного балансу підприємства.
41. Методика планування коштів соціального спрямування.
42. Форма, зміст та визначення очікуваної величини статей прогнозного балансу підприємства.
43. Види і структура зведеного (консолідованого) бюджету підприємства.
44. Програми, орієнтовані на рішення задач фінансового планування і бюджетування.
45. Сутність, значення і процес бюджетування.
46. Пакети для оцінки і керування інвестиційними проектами.
47. Бюджетування складова фінансового контролінгу.
48. Підсистеми фінансового планування в корпоративних інтегрованих системах.

Тестові завдання

1. Вкажіть тезу, що не входить до процесу фінансового планування.

1. фінансовий аналіз
2. фінансове прогнозування.
3. поточне фінансове планування.
4. бюджетування.
5. оперативне фінансове планування.

2. До зовнішньої інформації, що лежить в основі розробки фінансових планів відносять:

1. план змін в податковій політиці.
2. план технічного розвитку..
3. план соціального розвитку підприємства.
4. план розрахунків платежів до бюджету і позабюджетні фонди.

3. Метою складання кошторисів є:

1. координація дій окремих співробітників
2. визначенні майбутніх параметрів діяльності конкурентів
3. контролі за співробітниками

4. деталізація загальних цілей виробництва і доведення їх до управлінських підрозділів.
5. періодичному порівнянні поточних результатів з результатами конкурентів нашого сегменту ринку.

4. Дослідження і розробка ймовірних шляхів розвитку фінансів підприємства, альтернатив реалізації фінансових стратегій, які забезпечують стабільне фінансове становище

1. Фінансове прогнозування.
2. Поточне фінансове планування.
3. Бюджетування.
4. Оперативне фінансове планування.

5. До методів, що використовують в процесі планування не відносять

1. балансовий
2. нормативний
3. дискретний
4. коефіцієнтний

6. Метою складання кошторисів є:

1. координація дій окремих співробітників
2. визначенні майбутніх параметрів діяльності конкурентів
3. контролі за співробітниками
4. доведення загальних цілей виробництва до управлінських підрозділів.
5. періодичному порівнянні поточних результатів с планом.

7. Складова перспективного плану, яка його конкретизує і втілює в показники –

1. Фінансове прогнозування.
2. Поточне фінансове планування.
3. Бюджетування.
4. Оперативне фінансове планування.

8. До методів, що використовують в процесі планування не відносять

1. економіко-математичного моделювання
2. кореляційно-дисперсійний
3. розрахунково-аналітичний
4. відсотка від реалізації.

9. Метою складання кошторисів є:

1. координація дій окремих співробітників
2. визначенні майбутніх параметрів діяльності конкурентів
3. узгодження оперативного і перспективного планів
4. доведення загальних цілей виробництва до управлінських підрозділів.
5. періодичному порівнянні поточних результатів з результатами конкурентів нашого сегменту ринку.

10. Метод фінансового планування, що передбачає розрахунок планових показників шляхом коригування фінансових показників базового періоду на зміни, які передбачаються в плановому періоді –

1. економіко-математичного моделювання
2. кореляційно-дисперсійний

- 3.розрахунково-аналітичний
- 4.відсотка від реалізації.

11. При плануванні потреби в надходженні коштів до фонду споживання застосовують такий метод –

- 1.балансовий метод.
- 2.нормативний метод
- 3.дискретний метод планування
- 4.коефіцієнтний метод планування

12. Розробка заходів щодо запобігання відхилень від графіку надходжень і платежів –

- 1.Фінансове прогнозування.
- 2.Поточне фінансове планування.
- 3.Бюджетування.
- 4.Оперативне фінансове планування.

13. Метод фінансового планування, що передбачає використання фінансових норм та нормативів для розрахунку потреби у фінансових ресурсах та визначенні джерел їх формування –

- 1.балансовий метод.
- 2.нормативний метод
- 3.дискретний метод планування
- 4.коефіцієнтний метод планування

14. При плануванні формування фондів підприємства застосовують такий метод –

- 1.балансовий метод.
- 2.нормативний метод
- 3.дискретний метод планування
- 4.коефіцієнтний метод планування

15. До внутрішньої інформації, що лежить в основі розробки фінансових планів відносять:

- 1.прогноз кон'юнктури ринку
- 2.стан розвитку валютного ринку
- 3.виробничу програму підприємства.
- 4.інформацію про зміни в грошово-кредитній політиці.

16. Фінансове планування в управлінні, це:

1. розробка змісту та послідовності дій
2. збірник наказів всім підлеглим підприємства
3. конкретизація цілей управління в системі фінансових показників фінансово-господарської діяльності підприємства.
4. процес розробки та прийняття цільових установок щодо розвитку підприємства.

17. Узгодження обсягу затрат і джерел розширення ресурсів це сутність –

1. нормативного методу планування
2. коефіцієнтного методу планування
3. балансового методу планування
4. методу оптимізації

18. До внутрішньої інформації, що лежить в основі розробки фінансових планів відносять:

1. кошториси витрат.
2. інформацію про зміни в податковій політиці.
3. стан розвитку страхового ринку.
4. інвестиційний клімат.

19. Фінансове планування в управлінні, це:

1. розробка змісту та послідовності дій для досягнення стратегічної цілі підприємства
2. збірник наказів всім підлеглим підприємства
3. конкретизація цілей управління в системі кількісних показників діяльності підприємства.
4. процес розробки та прийняття цільових установок щодо розвитку підприємства

20. Обсяг витрат і потреба в ресурсах розраховуються шляхом множення середніх витрат на індекс їх зміни у запланованому періоді – це твердження відповідає такому методу планування:

1. балансовий
2. оптимізації
3. розрахунково – аналітичний
4. економіко-математичного моделювання

21. До внутрішньої інформації, що лежить в основі розробки фінансових планів відносять:

1. інформацію про зміни в податковій політиці.
2. стан розвитку страхового ринку.
3. інвестиційний клімат.
4. план продажу продукції.

22. До зовнішньої інформації, що лежить в основі розробки фінансових планів відносять:

1. кошторис витрат.
2. план технічного розвитку..
3. інвестиційний клімат.
4. план обсягів інвестицій.

23. Метою складання кошторисів є:

1. координація дій підрозділів
2. визначенні майбутніх параметрів діяльності конкурентів
3. контролі за співробітниками
4. доведення загальних цілей виробництва до управлінських підрозділів.
5. періодичному порівнянні поточних результатів з результатами конкурентів нашого сегменту ринку.

24. “План доходів та видатків за операційною діяльністю” складають при якому плануванні?

1. оперативному
2. поточному
3. перспективному

4. бюджетуванні

25. Внутрішнє фінансування здійснюється за рахунок:

1. дебіторської заборгованості
2. кредиторської заборгованості
3. залучених коштів
4. інвестування

26. Визначення додаткового зовнішнього фінансування здійснюється:

1. нормативним методом
2. методом оптимізації планових рішень
3. розрахунково - аналітичним методом
4. методом економіко-математичного моделювання

27. Процес визначення майбутніх доходів підприємства, напрямів витрат грошових коштів та обґрунтування заходів щодо забезпечення платоспроможності, дохідності та фінансової стійкості –

1. Фінансове прогнозування.
2. Поточне фінансове планування.
3. Бюджетування.
4. Оперативне фінансове планування.

28. Розробка узгодженого плану доходів і витрат підприємства –

1. балансовий метод.
2. нормативний метод
3. дискретний метод планування
4. коефіцієнтний метод планування

29. Метою складання кошторисів є:

1. координація дій окремих співробітників
2. контролі за співробітниками
3. доведення загальних цілей виробництва до управлінських підрозділів.
4. періодичному порівнянні поточних результатів з результатами конкурентів нашого сегменту ринку.
5. управління і контроль за виробництвом

30. Процес планування діяльності підприємства, його структурних підрозділів методом розробки системи взаємопов'язаних бюджетів –

1. Фінансове прогнозування.
2. Поточне фінансове планування.
3. Бюджетування.
4. Оперативне фінансове планування.

31. Визначення та використання залежності між обсягом товарообороту і фінансовими показниками

1. балансовий метод планування
2. нормативний метод планування
3. дискретний метод планування
4. коефіцієнтний метод планування

32. При плануванні розподілу прибутку та інших фінансових ресурсів застосовують такий метод –

1. балансовий метод.

- 2.нормативний метод
- 3.дискретний метод планування
- 4.коефіцієнтний метод планування

33. Процес синхронізації у часі грошових надходжень та витрат –

- 1.Фінансове прогнозування.
- 2.Поточне фінансове планування.
- 3.Бюджетування.
- 4.Оперативне фінансове планування.

34. .Дає змогу з певною ймовірністю визначити динаміку показників залежно від зміни факторів, які впливають на розвиток фінансових процесів у майбутньому – це метод, що використовують в процесі фінансового планування

- 1.економіко-математичного моделювання
- 2.кореляційно-дисперсійний
- 3.розрахунково-аналітичний
- 4.відсотка від реалізації.

Модуль 1

Теоретичні питання

1. Види операційних бюджетів та їх особливості
2. Бюджетна структура підприємства

Тестові завдання. Вкажіть правильні відповіді.

1. Вкажіть тезу, що не входить до процесу фінансового планування.

- 1.фінансовий аналіз
- 2.фінансове прогнозування.
- 3.поточне фінансове планування.
- 4.бюджетування.
- 5.оперативне фінансове планування.

2. До зовнішньої інформації, що лежить в основі розробки фінансових планів відносять:

- 1.план змін в податковій політиці.
2. план технічного розвитку..
- 3.план соціального розвитку підприємства.
- 4.план розрахунків платежів до бюджету і позабюджетні фонди.

3. .Метою складання кошторисів є:

1. координація дій окремих співробітників
2. визначенні майбутніх параметрів діяльності конкурентів
3. контролі за співробітниками
- 4.деталізація загальних цілей виробництва і доведення їх до управлінських підрозділів.
5. періодичному порівнянні поточних результатів з результатами конкурентів нашого сегменту ринку.

4. Дослідження і розробка ймовірних шляхів розвитку фінансів підприємства, альтернатив реалізації фінансових стратегій, які забезпечують стабільне фінансове становище

- 1.Фінансове прогнозування.
- 2.Поточне фінансове планування.
- 3.Бюджетування.
- 4.Оперативне фінансове планування.

5. До методів, що використовують в процесі планування не відносять

- 1.балансовий
- 2.нормативний
- 3.дискретний
- 4.коефіцієнтний

6. Метою складання кошторисів є:

1. координація дій окремих співробітників
2. визначенні майбутніх параметрів діяльності конкурентів
3. контролі за співробітниками
4. доведення загальних цілей виробництва до управлінських підрозділів.
- 5.періодичному порівнянні поточних результатів с планом.

7. Складова перспективного плану, яка його конкретизує і втілює в показники –

- 1.Фінансове прогнозування.
- 2.Поточне фінансове планування.
- 3.Бюджетування.
- 4.Оперативне фінансове планування.

8. До методів, що використовують в процесі планування не відносять

- 1.економіко-математичного моделювання
- 2.кореляційно-дисперсійний
- 3.розрахунково-аналітичний
- 4.відсотка від реалізації.

9. Метою складання кошторисів є:

1. координація дій окремих співробітників
2. визначенні майбутніх параметрів діяльності конкурентів
3. узгодження оперативного і перспективного планів
4. доведення загальних цілей виробництва до управлінських підрозділів.
5. періодичному порівнянні поточних результатів з результатами конкурентів нашого сегменту ринку.

10..Метод фінансового планування, що передбачає розрахунок планових показників шляхом коригування фінансових показників базового періоду на зміни, які передбачаються в плановому періоді –

- 1.економіко-математичного моделювання
- 2.кореляційно-дисперсійний
- 3.розрахунково-аналітичний
- 4.відсотка від реалізації.

Задача

Приватне підприємство "Агат-2" освоїло виготовлення нового виробу. Визначити норматив оборотних коштів у незавершеному виробництві даного виробу, якщо:

1) валові витрати на виробництво (собівартість) виробу становлять 4 600 грн;

2) згідно з виявленим ринковим попитом річна виробнича програма нового виробу сформована в розмірі 650 одиниць;

3) за встановленою технологією тривалість виробничого циклу становить 14 днів;

4) вартість сировини й матеріалів, обробка (переробка) яких започатковується в перший день виробничого циклу, дорівнює 65% валових витрат на виробництво (собівартість) нового виробу;

5) решта витрат по днях виробничого циклу розподіляється рівномірно;

6) кількість робочих днів на рік - 260.

Модуль 2

Теоретичні питання.

1. Структура зведеного бюджету виробничого підприємства
2. Бюджетування поточних фінансових інвестицій

Тестові завдання. Вкажіть правильні відповіді.

1. При плануванні потреби в надходженні коштів до фонду споживання застосовують такий метод –

- 1.балансовий метод.
- 2.нормативний метод
- 3.дискретний метод планування
- 4.коефіцієнтний метод планування

2. Розробка заходів щодо запобігання відхилень від графіку надходжень і платежів –

- 1.Фінансове прогнозування.
- 2.Поточне фінансове планування.
- 3.Бюджетування.
- 4.Оперативне фінансове планування.

3. Метод фінансового планування, що передбачає використання фінансових норм та нормативів для розрахунку потреби у фінансових ресурсах та визначенні джерел їх формування –

- 1.балансовий метод.
- 2.нормативний метод
- 3.дискретний метод планування
- 4.коефіцієнтний метод планування

4. При плануванні формування фондів підприємства застосовують такий метод –

- 1.балансовий метод.

2. нормативний метод
3. дискретний метод планування
4. коефіцієнтний метод планування
- 5. До внутрішньої інформації, що лежить в основі розробки фінансових планів відносять:**

1. прогноз кон'юнктури ринку
2. стан розвитку валютного ринку
3. виробничу програму підприємства.
4. інформацію про зміни в грошово-кредитній політиці.

6. Фінансове планування в управлінні, це:

1. розробка змісту та послідовності дій
2. збірник наказів всім підлеглим підприємства
3. конкретизація цілей управління в системі фінансових показників фінансово-господарської діяльності підприємства.
4. процес розробки та прийняття цільових установок щодо розвитку підприємства.

7. Узгодження обсягу затрат і джерел розширення ресурсів це сутність –

1. нормативного методу планування
2. коефіцієнтного методу планування
3. балансового методу планування
4. методу оптимізації

8. До внутрішньої інформації, що лежить в основі розробки фінансових планів відносять:

1. кошториси витрат.
2. інформацію про зміни в податковій політиці.
3. стан розвитку страхового ринку.
4. інвестиційний клімат.

9. Фінансове планування в управлінні, це:

1. розробка змісту та послідовності дій для досягнення стратегічної цілі підприємства
2. збірник наказів всім підлеглим підприємства
3. конкретизація цілей управління в системі кількісних показників діяльності підприємства.
4. процес розробки та прийняття цільових установок щодо розвитку підприємства

10. Обсяг витрат і потреба в ресурсах розраховуються шляхом множення середніх витрат на індекс їх зміни у запланованому періоді – це твердження відповідає такому методу планування:

1. балансовий
2. оптимізації
3. розрахунково – аналітичний
4. економіко-математичного моделювання

Задача

Обчислити і скласти графік грошових надходжень за поставлену продукцію у вказані періоди за таких умов. Підприємство здійснює реалізацію 80% своєї

продукції на умовах відстрочки платежу, в тому числі 90% угод – на 30 днів після виставлення рахунків і на 10 % угод – на 60 днів. 20% продукції реалізується з негайною оплатою. За рік обсяг реалізації склав 8 млн. грн. за таким графіком: січень-лютий – 15%; березень-квітень – 10%; травень-червень – 15%; липень-серпень – 20%; вересень-жовтень – 25%; листопад-грудень – 15%.

Модуль 3

Теоретичні питання.

1. Організація фінансової роботи з виконання бюджетів.
2. Система матеріального стимулювання як інтегральна частина бюджетування

Тестові завдання. Вкажіть правильні відповіді.

1. Баланс грошових ресурсів складається з метою ув'язування:

- 1) грошових потоків;
- 2) оборотних активів з поточними зобов'язаннями;
- 3) планової потреби в грошових ресурсах для виконання прогнозованих обсягів діяльності з реально можливими джерелами їх покриття;
- 4) планової потреби в грошових ресурсах з реально можливими джерелами їх покриття на засадах забезпечення фінансової стійкості і платоспроможності підприємства.

2. Планова потреба в грошових ресурсах визначається, виходячи з:

- 1) обсягів діяльності підприємства;
- 2) планових запасів оборотних засобів;
- 3) операційних витрат;
- 4) наявності власного капіталу.

3. Планові оборотні засоби - це:

- 1) оборотні активи (II розділ активу балансу);
- 2) запаси сировини, матеріалів, товарів та інших матеріальних цінностей;
- 3) оборотні активи, запаси яких піддаються плановому регулюванню;
- 4) засоби, необхідні для забезпечення безперервної діяльності підприємства, потреба в яких випливає з нормального кругообороту оборотних засобів і піддається плануванню.

4. Планування оборотних коштів - це процес:

- 1) визначення потреби в оборотних коштах для формування планових оборотних засобів;
- 2) встановлення нормативу оборотних засобів;
- 3) розрахунку норм оборотних коштів за складовими елементами оборотних засобів;
- 4) визначення джерел формування оборотних коштів.

5. Необхідність встановлення нормативу власних оборотних коштів зумовлена:

- 1) методикою планування оборотних коштів;

2) необхідністю забезпечення підприємства сталою величиною робочого капіталу для своєчасних розрахунків за поточними зобов'язаннями;

3) критеріями оцінки фінансового стану підприємства;

4) потребою забезпечення фінансової стійкості, платоспроможності,

6. Необхідність складання балансу грошових ресурсів зумовлена:

1) структурою фінансового плану;

2) потребою підприємства в оборотних засобах;

3) потребою планової організації кругообороту оборотних виробничих фондів і фондів обігу на ресурсно збалансованій основі;

7.Складання кошторису використання коштів соціального спрямування забезпечує:

1) цілеспрямоване формування і використання коштів;

2) прогнозоване соціальне забезпечення працівників підприємства;

3) матеріальну зацікавленість працівників у кінцевих фінансових результатах підприємства;

4) правильні відповіді 1 -3 разом узяті.

8.Кошторис використання коштів соціального спрямування - це:

1) стратегія соціального розвитку підприємства;

2) план витрат;

3) складова фінансового плану;

4) набір показників, які характеризують систему оплати праці.

9.Баланс грошових потоків - це:

1) інструмент контролю за ліквідністю поточних зобов'язань дебіторів;

2) засіб регулювання грошових потоків в часі;

3) інструмент контролю за своєчасністю сплати боргових зобов'язань бюджету, постачальникам та іншим кредиторам;

4) усі відповіді правильні.

10.Деталізований план виробничих витрат, відмінних від прямих, які необхідні для виконання плану виробництва:

1) бюджет продажу;

2) бюджет загальновиробничих витрат;

3) бюджет трудових затрат;

4) бюджет прямих витрат на матеріали.

Задача

Скласти платіжний календар якщо залишок коштів на початок періоду склав 50 тис. грн. На плановий період передбачається: погашення дебіторської заборгованості на суму 264 тис. грн.; реалізація продукції на умовах негайної оплати на суму 650 тис. грн.; виплата заробітної плати 350 тис. грн.; сплата податків та оплата сировини на 280 тис. грн.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
ОКР <u>Бакалавр</u> напря́м підготовки/ спеці́альність _____ фі́нанси і креди́т _____ _____	Кафедра <u>Фі́нансів і креди́ту</u> _____ _____ 2017 -2018 навч. рік	ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1 з дисципліни <u>Фі́нансова дія́льність</u> <u>суб'є́ктів господа́рювання</u>	Затверджую Зав. кафедри _____ (підпис) Давиденко Н.М. 12 червня 2017 р.
Екзаменаційні запитання			
Методика та процес складання балансу грошових потоків підприємства.			
Задача			
<p>Підприємство "Альфа" планує на III квартал 2017 р. такі показники витрачання та надходження коштів: дохід від реалізації готової продукції – 800 тис. грн.; придбання основних матеріалів – 70 тис. грн.; витрати на заробітну плату – 120 тис. грн.; витрати на перевезення готової продукції – 140 тис. грн.; витрати на проведення рекламних заходів – 230 тис. грн.; витрати на будівництво нового цеху – 110 тис. грн.; витрати на закупівлю нового устаткування – 250 тис. грн.; дохід від реалізації старого обладнання – 65 тис. грн.; витрати на сплату податків – 125 тис. грн.; отримано довгостроковий кредит – 400 тис. грн.; ставка відсотка – 15% річних. Складіть поточний бюджет підприємства на III квартал 2017 р.</p>			
Тестові завдання різних типів			
<p>1. Перспективний фінансовий план передбачає:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) можливість досягнення високих фінансових результатів за рахунок своєчасної переорієнтації виробництва відповідно до вимог ринку; 2) забезпечення стабільного розвитку підприємства за рахунок збільшення фінансових ресурсів і ефективного їх використання; 3) досягнення рентабельної роботи підприємства; 4) забезпечення соціального розвитку підприємства. 			
<p>2. Економічно обґрунтований перспективний фінансовий план забезпечує:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) відповідність фінансових дій економічному стану та ресурсним можливостям підприємства; 2) ресурсну збалансованість перспективного плану економічного і соціального розвитку підприємства; 3) цілеспрямоване формування і використання фінансових ресурсів у поточному році; 4) 1-3 відповіді разом узяті. 			
<p>3. Бюджет включає: бюджет грошових коштів, бюджет капітальних інвестицій, прогнозний бухгалтерський баланс:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) консолідований; 2) операційний; 3) фінансовий; 4) бюджет витрат. 			
<p>4. Бюджет враховує зміни витрат залежно від зміни рівня реалізації і є</p>			

динамічною базою порівняння результатів із запланованими показниками:

- 1) консолідований;
- 2) гнучкий;
- 3) фінансовий;
- 4) статичний.

5.Баланс грошових потоків - це:

- 1) інструмент контролю за ліквідністю поточних зобов'язань дебіторів;
- 2) засіб регулювання грошових потоків в часі;
- 3) інструмент контролю за своєчасністю сплати боргових зобов'язань бюджету, постачальникам та іншим кредиторам;
- 4) усі відповіді правильні.

6. Календар платежів відображає:

- 1) рух грошових коштів на певний відтинок часу;
- 2) рух товарів, сировини, матеріалів;
- 3) дебіторську і кредиторську заборгованість;
- 4) платежі готівкою.

7.Поточний фінансовий план розробляється на основі:

- 1) фінансової звітності підприємства;
- 2) чинного законодавства з питань бюджетного планування;
- 3) матеріалів аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства, перспективного фінансового плану та передбачуваних бізнес-планом обсягів діяльності;
- 4) статистичної звітності.

8. Головним завданням розробки поточного фінансового плану є:

- 1) забезпечення виконання планів щодо обсягів діяльності підприємства;
- 2) ресурсне збалансування видатків з доходами і забезпечення рентабельної роботи підприємства;
- 3) забезпечення платоспроможності підприємства;
- 4) ресурсне забезпечення виконання плану економічного і соціального розвитку підприємства на плановий період.

9.Кошторис використання коштів соціального спрямування - це:

- 1) стратегія соціального розвитку підприємства;
- 2) план витрат;
- 3) складова фінансового плану;
- 4) набір показників, які характеризують систему оплати праці.

10.Мета складання балансу капітальних вкладень:

- 1) заповнити розділ фінансового плану;
- 2) ув'язати прогнозовані обсяги капітальних вкладень з наявними і реальними до залучення джерелами інвестиційних ресурсів;
- 3) визначити величину наявних джерел інвестиційних ресурсів;
- 4) забезпечити процес фінансування капітальних вкладень.

9. Методи навчання

Методи, які використовуються при викладенні та засвоєнні матеріалу дисципліни:

- аналітичний метод передбачає мисленнєве або практичне розкладання цілого на частини з метою виокремлення суттєвих ознак цих частин (що стосується визначень з дисципліни бюджетний менеджмент, класифікації таких категорій як податки, збори, доходи, видатки тощо);

- синтетичний – це метод, який передбачає теоретичне або практичне поєднання виділених аналізом елементів чи властивостей предмета й явища в одне ціле (формування державного бюджету з доходів та видатків, розгляд функцій органів управління бюджетом тощо);

- дедуктивний метод передбачає рух у вивченні навчального матеріалу від загального до окремого, одиничного;

- індуктивний метод – вид умовиводу, в якому посилення і висновки є судженнями однакового ступеня загальності (від одиничного до одиничного, від загального до загального).

За рівнем самостійної розумової діяльності студенти використовують такі методи навчання: проблемний виклад, дослідний, частково-пошуковий.

Використання цих методів ґрунтується на послідовній і цілеспрямованій постановці перед учнями проблемних задач, розв'язуючи які, вони під керівництвом учителя активно засвоюють нові знання, що сприяє інтелектуальному розвитку особистості.

10. Форми контролю

Формами контролю знань студентів є поточний контроль, проміжна атестація та підсумковий контроль.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських та практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовки студента у вивченні поточного матеріалу. Поточний контроль може здійснюватись шляхом усного та письмового опитування, розв'язку тестових завдань, підготовки доповідей та рефератів, виконання контрольних робіт студентами заочної форми навчання.

Проміжна атестація для студентів очної форми навчання має на меті визначити сукупність знань студента з дисципліни по завершенню певного етапу вивчення дисципліни і проводиться у формі контрольних завдань та тестування по кількох темах у вигляді модулів.

Підсумковий контроль проводиться в кінці семестру для визначення обсягу знань студента по закінченню курсу і здійснюється у формі іспиту (заліку).

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль			Рейтинг з навчальної роботи $R_{НР}$	Рейтинг з додаткової роботи $R_{ДР}$	Рейтинг штрафний $R_{ШТР}$	Підсумкова атестація (екзамен чи залік)	Загальна кількість балів
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Змістовий модуль 3					
0-100	0-100	0-100	0-60	0-10	0-5	0-30	0-100

Примітки. 1. Відповідно до «Положення про кредитно-модульну систему навчання в НУБіП України», затвердженого ректором університету 03.04.2009 р., рейтинг студента з навчальної роботи $R_{НР}$ стосовно вивчення певної дисципліни визначається за формулою

$$R_{НР} = \frac{0,7 \cdot (R_{ЗМ}^{(1)} \cdot K_{ЗМ}^{(1)} + \dots + R_{ЗМ}^{(n)} \cdot K_{ЗМ}^{(n)})}{K_{ДИС}} + R_{ДР} - R_{ШТР},$$

де $R_{ЗМ}^{(1)}, \dots, R_{ЗМ}^{(n)}$ – рейтингові оцінки змістових модулів за 100-бальною шкалою;

n – кількість змістових модулів;

$K_{ЗМ}^{(1)}, \dots, K_{ЗМ}^{(n)}$ – кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для відповідного змістового модуля;

$K_{ДИС} = K_{ЗМ}^{(1)} + \dots + K_{ЗМ}^{(n)}$ – кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для дисципліни у поточному семестрі;

$R_{ДР}$ – рейтинг з додаткової роботи;

$R_{ШТР}$ – рейтинг штрафний.

Наведену формулу можна спростити, якщо прийняти $K_{ЗМ}^{(1)} = \dots = K_{ЗМ}^{(n)}$. Тоді вона буде мати вигляд

$$R_{НР} = \frac{0,7 \cdot (R_{ЗМ}^{(1)} + \dots + R_{ЗМ}^{(n)})}{n} + R_{ДР} - R_{ШТР}.$$

Рейтинг з додаткової роботи $R_{ДР}$ додається до $R_{НР}$ і не може перевищувати 20 балів. Він визначається лектором і надається студентам рішенням кафедри за виконання робіт, які не передбачені навчальним планом, але сприяють підвищенню рівня знань студентів з дисципліни.

Рейтинг штрафний $R_{ШТР}$ не перевищує 5 балів і віднімається від $R_{НР}$. Він визначається лектором і вводить рішенням кафедри для студентів, які матеріал змістового модуля засвоїли невчасно, не дотримувалися графіка роботи, пропускали заняття тощо.

2. Згідно із зазначеним Положенням **підготовка і захист курсового проекту (роботи)** оцінюється за 100 бальною шкалою і далі переводиться в оцінки за національною шкалою та шкалою ECTS.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Методичне забезпечення

1. Методичні рекомендації для вивчення дисципліни «Бюджетування в сільському господарстві» для студентів ОКР «Бакалавр» за напрямом підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит» // А.В. Буряк – Київ: «ЦП «КОМПРИНТ», 2017. –с.

2. Опорний конспект лекцій.

3. Робоча програма.

4. Збірка тестових і контрольних завдань для тематичного і модульного контролю навчальних досягнень студента.

5. Засоби підсумкового контролю (комп'ютерна програма тестування, комплект друкованих завдань для підсумкового контролю).

6. Завдання для ректорського контролю знань студентів з навчальної дисципліни.

13. Рекомендована література

БАЗОВА

1. Біла, О. Г. Фінансове планування і прогнозування : навч. посіб. / О. Г. Біла – Львів: Компакт-ЛВ, 2005. – 312 с.

2. Ковтун, С. Бюджетування на сучасному підприємстві, або як ефективно управляти фінансами. / Ковтун С. – Х.: Фактор, 2005. – 340 с.

3. Лихачева, О. Н. Финансовое планирование на предприятии : учеб. пособ. / О. Н. Лихачева. – М.: Проспект, 2003. – 263 с.

4. Семенов, Г. А. Фінансове планування і управління на підприємствах : навч. посіб. / Г. А. Семенов, В. З. Бугай, А. Г. Семенов, А. В. Бугай – К.: ЦУЛ, 2007. – 436 с.

5. Сергеев, И. В. Оперативное планирование на предприятии. / И. В. Сергеев, А. В. Шипицын. –М.: Финансы и статистика, 2002. –288 с.

Допоміжна

1. Болюк В. Основные ошибки бюджетирования / В. Болюк // Генеральный директор. – 2010. – № 4. – С. 54-55.
2. Бюджетирование: шаг за шагом / [Е. Добровольский, Б. Карабанов, П. Боровков и др.]. – СПб.: Питер, 2007. – 448 с.
3. Догадайло Я. В. Визначення принципів бюджетування підприємства / Я.В. Догадайло, І.В. Ткаченко // Науковий вісник будівництва. – 2011. - № 64. – С. 397 – 401.
4. Догадайло Я. В. Удосконалення бюджетування як управлінської технології / Я.В. Догадайло // Економіка транспортного комплексу. – 2010. - № 17. – С. 18 – 25.
5. Должанський І. З., Загорна Т. О. Бізнес-план: технологія розробки. Навчальний посібник. 2-ге вид. — К.: Центр учбової літератури. — 2009 р., — 384 с.
6. Васильців Т. Г. Бізнес -планування: навч. посіб. / Я. Д. Качмарик, В. І. Блонська, Р. Л. Лупак. –К.:Знання, 2013. –173с.
7. Воловец Я.В. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник. – К.: Алерта, 2005. – 199с.

8. Зятковський І.В. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посібник / І. В. Зятковський, Л. І. Зятковська, М. В. Романів. – Чернівці: ЗУЕПУ – КП, вид-во “Золоті литаври”, 2007. – 274 с.
9. Квасницька Р.С. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва: Навч.посібник – Львів: «Магнолія 2006», 2015 – 631 с.
10. Косарев О.Й., Волик В.М. Методологія бюджетування діяльності підприємств:навч.посібник / О.Й. Косарев, В.М. Волик. – К.: НАУ, 2004. – 96с.
11. Крамаренко Г. О., Чорна О. Є. Фінансовий менеджмент. 2-ге вид.: Підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2009. - 520 с.
12. Крутик А. Б., Хайкин М. М. Основы финансовой деятельности предприятия. Учебник. / А.Б. Крутик, М.М. Хайкин -С-Пб.: Бизнес-пресса, 2009.- 189с.
13. Кузьмін О.Є. Бюджетування на підприємстві: навч. посіб. / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. – К.: Кондор, 2008. – 312 с.
14. Лаврентьев Ю. Рейтинг распространенных ошибок, допускаемых в работе над бюджетами / Ю. Лаврентьев // Финансовый директор. – 2011. – № 1. – С. 33-37.
15. Марич П.М., Коваль Л. П. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. Навч. посіб. - Львів: 2010. с- 250 с.
16. Олійник В.Я. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва: навч. Посіб. / В.Я. Олійник, Н.І. Шевченко, В.В. Даценко, І.В. Демяненко. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2012. – 282 с.
17. Рубис А.В. Управление системой внутрифирменного планирования промышленного предприятия на основе бюджетирования: автореф. дис. на соиск. уч. степ. канд. экон. наук: спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством / А.В. Рубис. – Хабаровск, 2008. – 24 с

18. Семенов Г.А., Бугай В.З., Семенов А.Г., Бугай А.В. Фінансове планування і управління на підприємствах. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 432 с.
19. Управління потенціалом підприємства: Навч.посібник. – К.: Центр навч. літератури, 2006. - 362 с.
20. Філіна Г.І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. Навчальний посібник: - К.: Центр учбової літератури, 2009. – 320 с.
21. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч.-метод. Посіб. Для сам ост. Вивч. Дисц. / [О.О. Терещенко, Я. І. Невмержицький, А.П. Куліш та ін.; за заг. ред. О.О. Терещенка. – К.: КНЕУ, 2006. – 312 с.
22. Финансовый менеджмент. Теория и практика / Под ред. Стояновой Е. С. - М.: Перспектива, 2010.-153 с
23. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз [Текст]: Підручник / Ю.С. Цал-Цалко, Ю.Ю. Мороз. – Вид-во 3-тє, доповнене. – Житомир: ЖООГО «Спілка економістів України», 2011. – 591 с.
24. Шадрин С.Н. Бюджетирование в системе управления сельскохозяйственным предприятием: дис. ... канд. экон. наук: 08.00.05 / Шадрин Сергей Николаевич. – М., 2005. – 156 с.
25. Яремко І.Й. Фінансовий аналіз: навч. пос. / І.Й. Яремко. - К: КНЕУ, 2009. – 412 с.

15. Інформаційні ресурси

1. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої ради України. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/>.
2. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>.
3. Офіційний веб-портал Державної казначейської служби України. – Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/main/uk/index>.
4. Офіційний веб-сайт Державної митної служби України. – Режим доступу: <http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/index>.
5. Офіційний портал Державної податкової служби України. – Режим доступу: <http://sts.gov.ua/>.
6. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

7. Офіційний веб-сайт Державної фінансової інспекції України. – Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/index>.
8. Офіційний веб-сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua>.
9. Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/>.
10. Офіційний веб-сайт Міністерства інфраструктури України. – Режим доступу: <http://mtu.gov.ua/>.
11. Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua>.
12. Офіційний веб-сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua>.
13. Офіційний веб-сайт Міністерства соціальної політики України. – Режим доступу: <http://www.mlsp.gov.ua>.
14. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>.
15. Офіційний веб-сайт Комітету Верховної Ради України з питань бюджету. – Режим доступу: <http://budget.rada.gov.ua/kombjudjet/control/uk/index>.
16. Офіційний веб-сайт Рахункової палати України. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/index>.